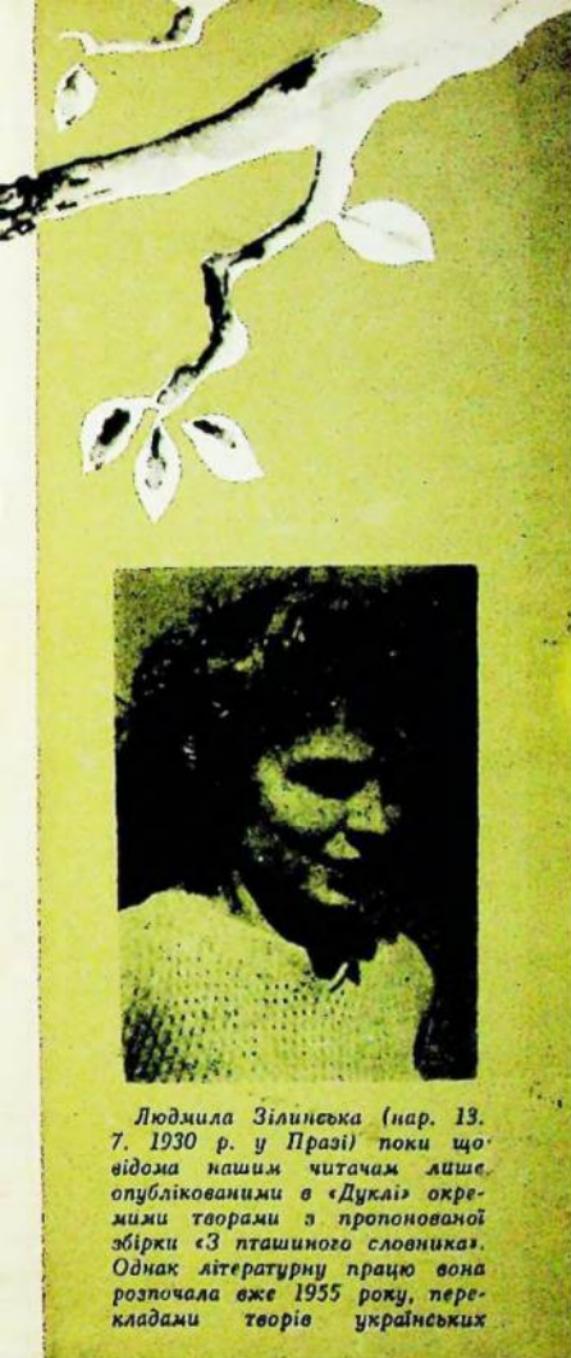
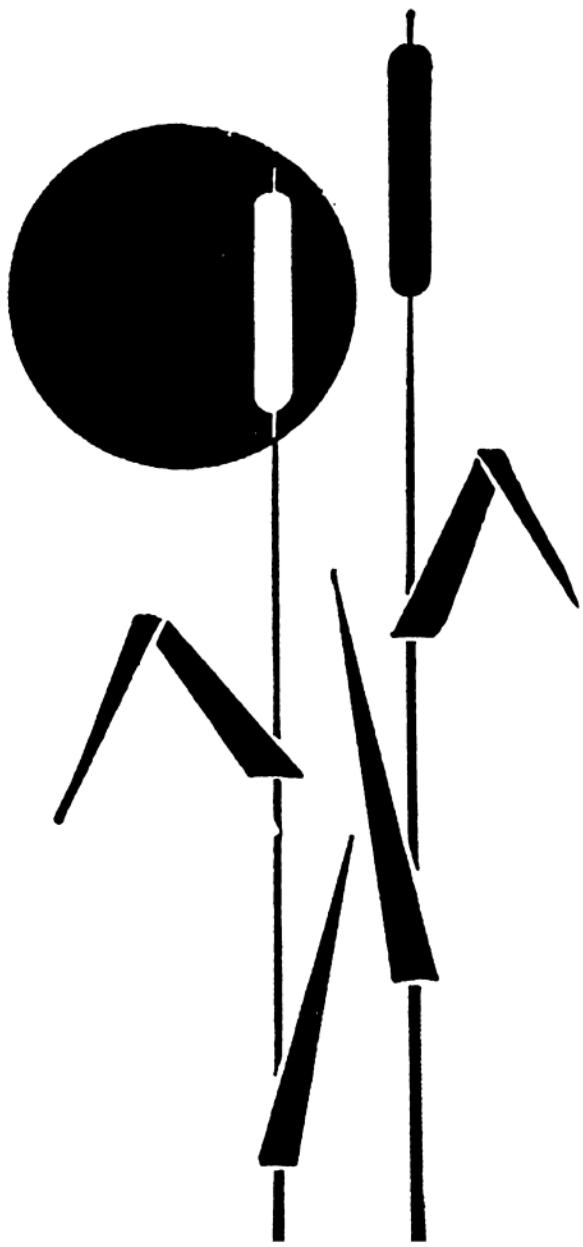

ЛЮДМИЛА ЗІЛИНСЬКА

З
ПТАШИ
НОГО
СЛОВНИ
КА

Людмила Зілінська (нар. 13. 7. 1930 р. у Празі) поки що відома нашим читачам лише опублікованими в «Дуклі» окремими творами з пропонованої збірки «З пташиного словника». Однак літературну працю вона розпочала вже 1955 року, перекладами творів українських

ЛЮДМИЛА ЗІЛИНСЬКА

3
ПТАШИ
НОГО
СЛОВНИКА

1968

СЛОВАЦЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ВИДАВНИЦТВО БРАТИСЛАВА
ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОУ ЛІТЕРАТУРИ
ПРЯШІВ

УКРАЇНСЬКЕ БІБЛІОТЕЧНЕ
ТОВАРИСТВО В ТОРОНТО

Художнє оформлення Степана Душенки

© Ludmila Zilynská 1968

Зброя

Все я хотіла бути зеленою травою на березі людського моря. Росте незамітно, вміє тільки вдивлятися в глибину під собою і віддавати їй свій колір зелений. Але мені все здавалось, що якраз такий повинно мати життя.

Люди сміються з мене, кажуть — це в тебе казки в голові. Та ж трава безборонна, а війна не скінчилась. Вона тільки перебралась подалі, ще може до нас повернутись. Як можеш в такий час жити тільки казками?

А що мені лишається робити? Чекати на війну, рахувати далеких мертвих, чи вчитися зброю в руках тримати?

Кожний воює тим, що любить. А я полюбила казки. Буває.

Не вірю, що вони нам давно вже непотрібні.

Доки віриш, що кожне дерево може до неба вирости, що є ночі, в яких людина стає квіткою або птахом з голубими крилами, що в таких почах і скучний дощ вміє накрапувати, як шопенівські етюди, а дахи всіх домів мандрують тоді по світі її відкривають захмарене небо, наліте зорями, доки кожний може собі дві з них рукою взяти і сковати в очі, доти всі страхіття війни не страшні і далекі.

Руки, може, порожні, а очі не без зброї.

Учитель

В мене був учителем Андерсен. Замість дороги в життя я в нього все казку вибирала. І все старалась пережити її до кінця.

Як першу я вибрала «Малу морську царівну». Мене теж манило в світ, гойдали бурхливі хвилі й зачарував червоний захід сонця. Тільки ж мені не треба було відлавати все наїкраще, щоб полюбила мене людина. Не пережила я казки до кінця.

Я вибрала собі другу. Припав мені до серця «Олов'янний солдатик». Він так непохитно стояв на своїй єдиній олов'яній позі. І вмів свою любов зберегти на брудній воді в човнику з паперу. Я теж свою любов зберігала. Часом і на човнику з паперу. Але досі не кидали мене у вогонь. Як мені знати, чи і я спеклася би у гаряче, олов'янис серц?

Не пережила я до кінця і казку про «Матір». Я готова була, як вона, віддати морю очі і ноги сходити до крові, щоб вирвати з недолі своїх малих. Але недоля ще не вимагала від мене такої жертви. І я безтурботним птахом досі тримаю крила над малими.

Часом приходять сумніви. Учитель в мене був добрий, в ньому сумніватись не треба. Це тільки учениця йому не вдалась. Чому ж то вона жодною з його доріг не змогла пройти до кінця?

Може, я в казці помилилась? Можна було вибрати «Погане каченя». Не даром мені здається, що в моєму житті його життя повторилося. Я теж часто не подобалась качкам, втікала перед посміхом тусячим і ніяк не хотіла вчитись розуму в старої курки. Мене

теж проймало до костей, і я западала у сніг, шукаючи весни. І нарешті, як каченя, я вибралась на чисті, теплі води.

Але і ту казку я не пережила до кінця. Чому ж то я досі білим лебедем не стала?

Ітапинний словник

Шукаю словник іташінної мови, щоб вилаяти одну пісбетуху.

Лежала я зовсім спокійно в траві. Нічим не образила іташку, яка сиділа на вербі наді мною. Тільки бавилася думками.

Звідки мені знати, що птахи читають думки?

Я навіть найперше розглянулась навколо, чи не підслухує хтось. І певна своею самотою подумала тихо, що добре на світі гарним. Не мусять допрошуватись краси. А потім подумала ще тихше, що, може, і мені не так далеко до неї. Зовсім маленький кусок лишився, не буде більше як два, три кроки.

А мала наді мною вислухала думки і проспівала весело в іташинній мові:

— Дівчино, дівчино, спиш.

І з якою насмішкою протягнула останнє слово.

Чому мені спати? Хіба так не може бути насправді?

Тепер шукаю словник. Щоб помститися, щоб хоч вилаяти брехунку. Я знайду в словнику найдошкульніші лайки.

А що як не знайду? Що як не лаються птахи?

Очі

Пішла я скаржитись до долі, що не дала мені очей, яких треба.

Доля взяла собі скаргу до серця й завела мене до великої купи очей.

— Вибирати мусиш сама, — всміхнулась до мене і пішла своє робити.

Чудово. В такій великій купі я легко найду очі, які були б ліпші від моїх.

Першими нонали мені в руки очі риби. Вони не бачать смутку, живуть в тумані, і коли помітять щось рухливе, кидаються, щоб проковтнути. Придались би мені, я досі не навчилась кидатись.

Коло риб'ячих лежали очі коня. В них зінниці пологі, кінь помітить і на далеку віддалю ворога. Придались би й такі. Але очі птаха знов на кольори чуткі, а я часом не добавчу веселіх. Сподобались мені очі й кота. Для мене перестала б ніч існувати, я продовжила б собі короткі дні. Очі бджоли мене зовсім полонили. Сприймають тільки квіти, й до того мінають зів'ялі.

Як тут рішити? Жити як риба в тумані, чи бачити ворогів як кінь і без пана не сміти кинутись на них? А може, шукати пташиними очима запалі зернятка на землі і, як лис, тихо крастися ночами? Чи як за клопотана бджола не знати, що пахнуть всі квіти, павіт зів'ялі?

Я стала вибирати з-поміж очей, перебирати в купі, і все-таки врешті подякувала долі. Вирішила, що досить буде мені моїх. Добре мати очі, які найбільш з усього зміють бачити людей.

Koni

Образ баталії старий сотні років.

На ньому спеклося у фарбах старе сонце і стара, пролита людська кров.

Були ще панцирі лицарів, довгі списи і на смерть перелякані малі зайці, що бігли полем.

Але все виглядало трохи декоративно. На першому плані були коні.

Вигодовані, випещені, кожний з них чимсь нагадував троянського коня. Стільки в собі скривали для одних слави, для других небезпеки.

Коні це знали, вони були високої думки про себе.

Їхні смертні пани, на жаль, вклали до них забагато надій, перевантажили їх своїм бозімрним бажанням слави. Чудові, оглядні коні виявилися важкими й не повороткими для баталії.

Правда, деякі ще тримались на ногах, деякі ще кидалися на себе, але багато їх лежало на землі, а були й такі, що повернулись до баталії задом.

Я зраділа, коли між даремно погиблими кіньми не знайшла свого.

Добре, що він в мене непещений, худий і навіть шкандибає на всі чотири.

Його чекають інші баталії.

Я годую його пташиним молоком і нетерпеливо чекаю крил.

Комета

Людина дивиться на вечірнє небо і подивляє зорі, які знайшли відвагу відрватись, летіти без доріг і лишати за собою світляні сліди. Вона звичайно шле за такою зорею свої бажання, я ж усе слала привіт і просила залетіти в гості.

Вчора я верталась потемки з лісу. Затримав мене гриб, який не виріс там, де обіцяв, і я мусила похолити за ним. Нараз від лісу бачу, що моя хатка горить. Біжу до річки, спішу з водою додому, але нахожжу на столі тільки хвіст комети.

— На землі він мені до нічого, — написала мені гостя попелом на стіну. — Хай тут тимчасом полежить. Шкода, що не засгала тебе. Спішу. За верхом промчить уночі скорий поїзд, я десь на даху присяду. Манить мене в Париж астрономію студіювати. Надокучило мені недоуком на небі.

Жаль мені стало. Такий довгожданий гість, і не застав мене. Тепер я стану пильно читати газети, щоб найти інтерв'ю з кометою, що вчиться в Парижі астрономії та вміє по-французьки.

Готуюся написати кометі. Може, поки вона вчиться, я політаю по небі без доріг, щоб залишити по собі світляні сліди. Надокучило мені недоуком на землі.

Буря

Ранком пронеслася над нами буря. Програміла з останніх сил. Вже осінь надворі. Але яка не була б буря, я не боюся її. Трохи відваги залишилось і для мене в козацькій спадщині. Це козаки вміли байдуже сплюнути, або навіть не помічати бурі.

Правда, на морі і їм не так вже легко обійшлось. Там буря вимагала кривавої жертви.

Козаки шанували себе, не кидали у хвилі братів, як колись погани. Вони хіба сповідались Чорному морю, щоб присмирніло. Або відтинали мізинний палець і метали в бурю козацьку кров.

Я теж готова була викрикувати гріхи, але земля не така чутка на людський голос, як морські хвилі. Я і мізинець не пожаліла б і прожила б з дев'ятьма пальцями, але буря сьогодні не вимагає крові. Вона б'є найрадіше прямо в серце людини. Треба ховати його.

Я довго шукала надійне місце і нарешті знайшла.

Тепер, коли буря виглядає собі людину, я завчас ховаю своє серце в пташине гніздо на недалеку вільху.

Як буря далеко і небо знов усміхається мені, тоді по своє серце вертаюсь.

Розуміється, що таку службу не хочу задурно.

Пильную часто пташиних дітей, коли батьки їх співають.

Ковчег

Поїхала я на село за сонцем і замість сонця зустрів мене дощ.

Першого дня він здавався мені приємний і мої думки весело підтакували краплям.

Другого дня я вчуvalа в дощі похоронні марші.

Третього дня я, зла, як оса, неспокійно кружляла коло вікон.

Четвертого я зрозуміла, що це кінець, надіятися на сонце не поможе. Нова повінь прийшла на світ, треба з світом прощатись. Хіба побудувати ковчег, як Ної. Я зловилась тієї думки, як тонучий соломинки.

П'ятого дня я позаздрила Ноєві. Тої взяв на ковчег рідню й тільки пару відожної звіринини. В мене вибір тяжчий.

Мушу взяти з собою всіх птахів, щоб було добре чути спів на новій землі. І всіх жуків і метеликів, щоб за ними діти не тужили. Поберу всіх бездомних собак і котів, може, там легше знайдуть собі дім. І всіх кертиць запрошу з собою, вони пропітрять промокнуту землю. Перенесу всі бджоли на ковчег, тільки з медом нам буде нозе життя солодке. І, безумовно, візьму всіх казкових коней, будуть на новій землі наші мрії носити.

Мій ковчег розростався, шостого дня я вже не доглянула з його лівого борту на правий. На щастя, моого корабля навіть ісвтомний дощ налякався, зрозумів, що він не в силах його подолати.

Сьомого дня дощ боягузливо ізез і на небо повернулося сонце.

Африка

Осінь говорила на всій теплі голоси її голоски і щедро роздавала яблука її чірниці. Раз впав мені на голову дубовий листок і озолотив мені думки. І коли мандрівні павутинки замережали очі, як гратеги, в мене защеміло серце і захотіло вирватись у світ. Але куди?

Ластівки закричали з дротів в один голос — в Африку, з нами, якби ти знала, який чудовий Ніл!

Мені нараз остогидли всі європейські гори її ріки, і я рішила поїхати в Африку. З ластівками. Хай пече мене африканське сонце. Душа в мене і без того чорна. Як буде і тіло чорне, може, найду в собі рівновагу й спокій.

Пішла я на уряд. Про Африку зі мною її говорити не хотіли. Переконували мене, що на болгарських Золотих пісках сонце однаково світить. Піяк не зrozуміли, чого кортить мене з ластівками.

Я вперто вимагала дорогу на Ніл. Тоді завалили мене паперами й наказали писаги прохання про дозвіл. Треба було згадати, коли вінчались батьки, написала про свої думки дитячі й заприсяглася, що не вивезу золота й спиртних напитків.

Подала прохання і стала чекати. Часом ходила просити, благати, лаятись не вміла з непривички. А тижні бігли.

Сонце тимчасом від здивування перестало гріти, ластівкам холодно стало й полетіли в Африку самі.

Підкови

В один звичайний день я знайшла на вулиці підкову. Взяла її лодому і зразу відчула себе багачем: підкова прикриче мені щастя. І вона не підвела мене.

Дома я поклала підкову під подушку і зразу першої почі приснився мені кінь. Білий кінь, з буйною гривою і розуміючими очима. Певно, гетьманський, бо поніс мене прямо до козацьких могил. Вони ще зеленіли, як би козаки ческали мене.

Від тієї ночі я вперто почала шукати підкови. Сходила всі вулиці міста, всі найзапаліші, найбільш забуті кутки дворів.

Коли знаходила нову, несла додому і ховала під подушку до першої підкови. Скоро я спала на самому залізі і кожної ночі мені снився інший кінь.

Були різної масті, різної породи, зате всі вони були козацькі. Я з'їздила на них широкий степ України, тополі шуміли мені козацькі пісні.

Між кіньми був один мені наймиліший. Давним давно він належав козаку Голоті, з ним той татарів гонив. Я полюбила його за те, що з усіх коней був найбуйніший. Ранком мене часто боліла рука від шаблі.

Іс знаю, як довго я так ганялась би на конях, якби не сусіди. Їм чомусь не сподобались мої мандри. Одні скаржились мені, що їм вночі трясеться стеля, іншим заважав тріск шабель, а деяким навіть доносився крик татарів.

Сусіди обороняли свій спокійний сон, і їхніх скарг стало прибувати. Щоб діло не дійшло до суду, я з тяжким серцем віднесла свій залізний скарб на базар

і за гроші, що дістала, купила гусячого пір'я. Дома понимла подушечку, щоб хоч м'яко спалось, як підков нема, і з тривогою чекала ночі.

Першої ночі мені приснилось гусочня, що колись рятувало Івасика-Телесика від баби-Яги. Воно понесло мене на тихих крилах назад, до козацьких зелених могил.

—
—
—

—
—
—

—
—
—

Черешнева кістка

Прийшов до мене милюй і хотів в небо взяти.
Я тільки за тим і тужила.
Але як він це зробить?
Він побудує драбину високу, щоб я могла по ній
вгору вилізти.
Смішно мені.
В небо по драбині? Це годиться для ангелів з поламаними крилами. Мені не зручно. І не привикла я.
Голова може закрутитись.
Прийшов до мене милюй і хотів в небо взяти.
Я тільки за тим і тужила.
Він виросте тополею високою і у верхівці мене вгору
внесе.
Не повірила я.
Він ніколи не знав різниці між явором і вербою, все
путав ялину з смерекою. Знає він, що таке тополя?
І побоялась я бурі. Може дерево зломити.
Прийшов до мене милюй і хотів в небо взяти.
Я тільки за тим і тужила.
Він знесе каміння з цілого світу і для мене гору по-
будує високу. Тоді я вже зовсім перелякалася. Що
як в горі любов загориться і вона вулканом стане?
Боюся.
Чскаю милого.
Чарівника.
Йому не треба говорити. Тільки подивиться.
З мене стане черешнева кістка, а він мене птахом
вгору внесе.

Білий голуб

— Білий голуб прилегів, — закричала на дворі чиєсь дитина.

І мешканці дома скоро відчиняли вікна.

Така велика подія В нашому домі люди вже відвікли від птахів.

— Який там білий, чорніший від сажі, ще нам двір пір'ям занесе, — бурчала внизу сторожиха.

— Даїте мені його, в мене клітка порожня, — протягувала сусідка згори, стара паніна, яка кожного жениха вбила очима ще до весілля.

— Раз голуб, то напевне поштовий і належить мені, — сперечалась сусідка справа, вона на пошті листи розносить.

Чоловіки здебільшого мовчали.

Тільки старий режисер, сусіда зліва, буркнув, що не розуміє, чого полошитись із-за голубів. Він їх любив тільки як дієту на хворий жовчник.

Студент права з партеру мав окуляри в направлі і не хотів признатися, що жодного птаха не бачить. Ale заявив рішуче, що його треба прогнати, а то ще прийдеться платити за нього податки. А студента вважали в домі розумним.

Поки сусіди сперечались, прогнати голуба чи не прогнати, мілій шепотів мені на вухо:

— Бачиш, яка в нього грива, який хвіст? Це, певно, богатирський.

Я справді побачила і гриву, і копита золоті.

І доки сусіди сперечались, чи голуб щасливо приносить, чи біду віщує, ми потихеньку вийшли, сіли на нашого коня і полетіли.

Ніхто не замітив, що голуб зник.

Піма любов

Дорога поїздом була того дня незвично скучна. Два дідки, які зусгрилися по тридцяти роках, перелічували, кого з товаришів вони пережили, коло вікна на-проти мене хропів зі смаком і витривалістю товстяк.

Неждано, на одній з наступних станцій присіло ще двоє глухонімих. Молоденькі і багаточовні, хоч договорювались тільки очима.

І як вони вміли ними говорити! Їм світила з очей і кричала до всіх їх перша любов. І ніби без слів почули її всі. Товстяк посопував носом тихше, навіть соромливо, а дідки кинули рахувати мертвих і почали перелічувати своїх колишніх міліх.

Мені в купе нараз здалося сонця багато. Напевні німий зробив своїй дівчині золоті віжки і вона тепер тихо тягнула за нами сонце.

Я не позаздрила німій золотих віжок. Вже давно навчилаась бігати за сонцем. Не тяжко, привикнеш. І коли воно тобі зовсім не світить, можна пустити на небо своє маленьке.

Я не позаздрила німій, що вміє говорити очима і те, що не вимовиш словами. Я давно вже навчилаась так говорити.

Але я зреклась би слуху, зважилась би і голосу позбутись, якби мені мілій навчився читати з очей.

Кінець світу

Все я боялася кінця світу. Як же це, є світ, і нараз може нічого не бути? Де буде милий, і де я? Ми ж обіцяли не розлучатись.

І раз прочитала чудову казку. Правда, вона запевняє, що кінцеві світу бути вже скоро, але мені додала надії.

Казка переконана, як і наші щоденні прогнози, що кінець світу, як все горе і нещасти, принесе війна. Всі чоловіки себе виб'ють на далекому полі. Всі жінки будуть голосити, тужити, і врешті підуть шукати своїх мужчин.

На краю першого лісу до них донесеться тріск і шум. На краю першого лісу вони знайдуть ведмежий слід. Скільки крику підніметься над ним! Яка бійка почнеться! У світ полетить хмара жіночого волосся.

Кожна буде кричати те саме — то мій чоловік суне, то моого слід.

І поб'ються і виб'ють себе до одної.

Такий ніби прийде кінець світу.

Але ж я лишуся.

Я не буду між ними.

Добре знаю шум твоїх кроків.

Значить, ще не буде кінця?

Зелена лисичка

Зустріеш милого по роках, то не нагадуйся йому,
не треба. Може, встиг забути тебе. Що поможе, як
ти ще любиш?

Не йди до нього, не кажи йому — я твоя пісня,
приспана, забута. Не питай, чи зумів би ще заспі-
вати.

Він міг вже в старості голос згубити.

Не йди до нього, не кажи йому — я мавка, що твої
ночі пильнувала. Не випитуй, чи ще пам'ятає її.

Він міг вже пам'ять згубити, і в старості може мавки
налякатись.

Не ходи до нього, не кажи йому — я зозуля, зелена
лісичка. Так ти називав мене, повір.

Не говори того, не треба.

Він, чого доброго, ще застрелить лісичку, бо може
повірити їй не пізнати тебе.

Анкета

Вважайте, ходять з анкетою.
І до вас можуть зайти.
Готуйте собі зарані, що відповісти.
Тільки щоб милого двері обійшли, він, напевне, ще спить.
Питають кожного, що взяв би на острів, на зовсім
пустий острів без людей.
Дехто назве відомого співаку.
Чому ж ні? Видно, що людина не може жити без
пісні.
Дехто назве книжку.
А чому книгу ні? Мало хто з нас герой, добре взяти
з собою своїх героїв.
Дехто назве те, що привик в руках тримати — сокиру,
пензель, рушницю на плечі.
Чому ж ні? Без хліба тяжко на землі.
Тільки щоб з анкетою милого двері обійшли. Повірте
мені, він, напевне, ще спить.
Може прокинутися, може відновісти.
А що, як він забуде назвати мене?

Дунаї

Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш? Вже кілька століть поплило з тобою, вже не співають про нещасну любов воєводи. Чому ти сумуєш, ти ж не пливеш самітний. Скільки кораблів і мрій несеш богзна куди.

Може, ти, Дунаю, хочеш мене в подруги? Може, ти думаєш, що стане веселіше? Бо в мене голос є, а твої риби німі, і я не без душі, як твої кораблі.

Значить, попливемо разом, добрє, Дунаю? Туди, де і риба говорить, де і кораблі не сміють без душі на чисті води. Десь мусять бути такі.

Тільки як хочеш веселої подруги, подумай ще добре, чи брати мене. Я з твоїх вод вернутися не хочу, я лишуся з тобою. Боюся, що не знайдеться Стефан воєвода, що не подасть мені руки.

Тоді, Дунаю, не стане веселіше, можуть знов заспівати сумної.

Кара

Вже в старому Сумері, перед чогирма тисячами років записали у глину караючі закони.

Коли людина людині ногу відтяла, заплатила десять шекелів серебра. Коли людина людині ніс відрізала, заплатила дві третини міни серебра.

Але їй тоді не вміли карати всі провини. Забули написати, як покарати людину, що другій відняла серпне і не повернула назад.

Таку кару мусила придумати богиня.

В сумерську богиню Інану влюбився смертний. Звичайний селянин. Коли спала, втомлена земною мандрівкою, в траві, взяв її силиччі серце і втік.

Інана прокинулась без серця і марно шукала смертному кару в глиняних дошках. Тоді зробила себе суддею і помстилась їйому нечуваною карою.

Як-таки людина зважилася любити богиню?

Розгнівана і непримиренна, Інана змінила всю воду в Сумері у кров.

Ця кара, мабуть, снодобалась Єгові і він покарав нею колись фараона за непослух. За те, що не звільнив ізраелітів з неволі, змінив їйому Єгова воду в Єгипті у кров.

Як-таки не послухати божого наказу?

За які ж провини і які ж боги карають людину тепер? Смертний вже, здається, не влюбляється в богиню, і фараони не дістають вже божих наказів. За які ж провини і від яких богів людина часом покарана ще строгіше? Чому їй боги міняють теплу кров у воду? Подаш такій людині руку на дружбу і тобі нараз холдио стане.

Проприя

Є такі, що обходять мене. Навіщо їм камінь, а не теплий? В камінь, напевнє, чорт сховався. Але часом найдуться відважні, яких не лякає камінь, і йдуть до мене шукати тепла. Вони гріють чоло і руки її хвялять заклятого чорта.

Ніхто не знає, що не чорт в мені заклятий, а проприна.

Прийдеться виказати на себе, а то раз саме сонце скаже, що я злодійка.

Коли я ще рибалкою ловила рибу в морі, зі мною подружило сонце. Кожний вечір ми зустрічались на хвилях. Сонце щиро полюбило мене і трохи соромилося свого почуття. Червоне, клало мені голову на коліна і тихо оповідало, що за день нового у світі.

Я була найщасливіша з рибалок. Покуни пі на торзі вимагали тільки мої червоні риби, які мені соромливе сонце в сітку наганяло. Вони півні всім приносили щастя.

Тільки в мене те щастя не линувлось надовго.

Ціле літо ми дружили зі сонцем і восени, коли воно побачило мій страх з близької розлуки, озолотило мені промінням весла, сітку і цілу хату на березі, щоб я зимию не згубила усміху.

Прийшла зима, село мерзло, запало снігом, а мені у вікнах цвіли квіти і на теплий дах зліталися птахи, як весною.

Мені було мало теплої хати. Не було мені життя без друга, я захотіла мати сонце назавжди.

Літом, коли воно знов клало мені червону голову на

коліна, я у цього таїком брала міру, і поки нова зима з'явилася, наготовила в хаті велику клітку. Коли наблизилася нова розлука, я перший раз обняла сонце. Думала, що його в обіймах до клітки довезу. Але доки я з сонцем до берега добиралась, воно спалило мені весла і човен. Спалило і мене, зрадливого друга, і викинуло з моря на берег.

Тут я линінилась лежати як сірий, теплий камінь. То не чорт у мене сковався, а б'ється нескромне серце, спечене сонцем.

Бог

Старому Богу надскучило в його церковці.

Вона вже розвалилася без людських рук.

А людей все не було.

Богу була незрозуміла їхня невдячність. Дорогу ж найти було легко. Недалеко лісу, де стояла забута церковка, вела залізниця і асфальтові дороги. Але і пронирливих туристів перестав пікавити Бог.

Старому було скучно. Через старість вже не зважувався творити новий світ і ліпiti нових людей з глини.

Раз вирішив піти до невдячників, які його забули.

Щоб не дразнити їх срібною бородою, взяв на себе молоде лице.

Але того не треба було робити.

На світі люди якраз влаштували війну. Записали Бога в наймолодший річник і першим ешелоном післали на фронт. Прямо в окопи.

Бог сердечно намагався, щоб зжитися з людьми, але це якось не виходило невдає. Героєм він не став, не міг привикнути вбивати. А що роблять з воїном, який втікає з окопів? Післали Бога на розстріл за дезертирство.

І така маленька Богу показалася його колишня смерть на хресті.

Бог вічний. Поки війна скінчилася, йому судилося іще не раз вмирати.

Попав і в полон, і в лагери, де з подивугідним завзяттям і скорістю нищили її били в лиці тих, яких він колись терпеливо і з любов'ю ліпив з глини.

Після війни не стало легше. Бог піяк собі не міг

знайти місця при будівництві нового світу. Людям поспіху і техніки був пеprидутній спокій, з яким колись творив.

Так марно пропадав організаційний талант старого. Тоді згадав, що вміє ліпити, і звернувся до скульпторів.

І там йому не пощастило. Його роботи подобалися, навіть премію йому присудили. Але він не знав нічого про своїх предків і став підозрілим.

Бог у своїй всезнаючості зрозумів, що лишається тільки — відійти.

Кинув людей.

Розчарований і з жалем вернувся в розвалену церковку, яка так і не дочекалася людських рук.

Там живе досі, хто знає, чи ще чекає.

Юрій

Раз я почула про стару віру і сумно стало, що вже немає її. Може, хоч в лицаря Юрія весна залишилась? Я виrushila в Карпати і зразу перший день ми з лицарем зустрілись. Він спішив на бистрому коні, бо чомусь з весною забарився і ще треба було наганяти в долини розталий сніг.

Коли Юрій почув, за чим я прийшла, він все-таки знайшов вільний час для мене. Взяв на коня й повіз в своє царство показувати стару віру.

Все було, як перед тисячами років. Темнозелені смесники стояли покірні й тихі, тільки крислаті буки наїжились воївничо над силячими полонинами і слідами ведмедів. Все було, як колись, тільки старої віри ми не знайшли, хоч шукали аж на білому шилі Чорногори.

Юрій налякався не менше від мене. Бо ж він сам нібіто сказав колись, що доти буде світ стояти, доки люди будуть писанки писати й палити йому вогні в чаřівну ніч. А ми писанок майже не знайшли, жоден вогник не світив нам чаřівної нічі.

Мені жаль стало посумнілого лицаря і сама, щоб розрадити його, охоче перейшла на його віру. Яка фантастична дорога відкрилась перед мною! Я ж стану писанкою, хоч би останньою, але буду горіти всіма кольорами й пектні ними в очі безвірних. Буду першою травою під снігом, щоб бистрий Юріїв кінь мав чим прокормитись і ніколи не барився з весною. Буду ватрою, буду її цілу чаřівну ніч підкладати, щоб маржинки жодні вроки не ловились. Буду пускати вниз по царинці вогняні кола, щоб відъом лякати.

А може, я тією відьмою стану? Мене не налякають.
Ціле відьомське життя я буду людям дошкуляти.
І в повній війні, яка між нами загориться, може, згублена віра воскресне і запаляться святоюрські вогні.

Веселка

До веселки треба по колінах іти. Аж туди, де вона камінь н'є. То вона ніби в подяку подарує золоті чоботи і срібний перстень.

Я пішла раз до неї. Тільки не по колінах. Це зовсім на другому кінці світу.

І побачила веселку. Вона не камінь н'є, а набирає воду з річки дерев'яними відрами. Молода дівчина. Зовсім преста. І боса вона, без срібних перстенів.

Воду набирає цілу весну й ціле літо. На небі спрага велика, а всім пити хочеться, і сонцю, і вітру.

Я помагала їй набирати. Цілу весну і ціле літо ми набирали пахучу воду дерев'яними відрами. За цей час всі фарби загоріли навколо нас і знов погасли. На прощання, замість подяки, веселка подзувала мені трохи зожної фарби.

З ними я вернулася додому. Коли весело, мішаю фарби усміхом, коли сумно — сльозами.

і беру їх на себе.

Проти старості, — вона підступна і зовсім близька, — беру на себе зелену.

Рожеву надягаю, коли шукаю позгублювані сині.

Жовту, коли для мене день без сонця, похмурий.

А голубу, коли до милого йду. Він мріяв любити синьооку, а в мене очі — зелені.

Чому?

Мені конче треба чорта в слуги.

Справа невідкладна і спішить. Тому я вибрала найпростішу дорогу.

Не губила дармо дев'ять днів і почей і не стала тримати під лівим плечем зносок чорної курки.

Справа невідкладна й спішить.

Не пробувала купити чорта в угорській Сиготі, де ніби продавали колись за два грейцари, у фляшечці. Треба б шукати на карті Сиготу, а справа спішить. Пішла я прямо на роздоріжжя.

Це зовсім просто. В кожного в житті воно буває.

Кликала, як вимагається, відвернувшись чолом від всіх світових сторін.

-- Чи чуєш мене ти, осина тобі?

-- Чи чуєш мене, ти у скалі?

-- Чи чуєш мене, скаменів бись?

І додала іншіше:

-- Чи чуєш, ти з ріжками?

Замість чорного курятка вже стояв перед мною — він. Чорний парубок. І гарний. Правда, роги й борідка були, як у цапа, а хвіст, напевно, взяв у короби, але він личив їому.

Всміхався досить зальотно. І я б усміхнулась, але ж справа спішить.

Коли побачив, що я купець поважний, спитав ще для безпеки, чим заплачу.

Я запевнила його, що не буду скупитися душою.

Тоді почав пропонувати свої служби. Він на все охочий, все для мене зробить, він ще ніколи не підвів. Може, мені стадо волів нагнати, може, хочеться на-

миста золотого! А може, волію шаблю, що кожну голову стинає і виграє мені все, кожний спір?

Я тільки вертіла головою, хоч сирава невідкладна й спішить.

В мене були зі слугою інші плани.

Чула, що Бог створив його з морського шуму й піни.
— Дай мені фантазії, чортє.

І досі не розумію, чому він втік.

Молитва

Колись людям було легше боронитись від небезпеки, земної її пекельної. Вистачила молитва.

Але як боронитись людині від небезпеки сьогодні? Скільки їй прибуло вже добрих і злих богів. Якби всім свічки палити, не вистачить воску на світі. І де така золота копальня, щоб їм всім гроші кидати? Треба триматись молитви.

Тяжко було вибрати таку, щоб знайшла дорогу до всіх богів. Я пробувала всякі, огченаш і богородицю, молитви гебрейські й магометанські, але всі показалися мені неживими шкарапуцами слів.

Аж якимсь чудним випадком я знайшла одну живу, в якій слова ще говорили.

Коло нашого двора
кам'яна гора,
осиковий кіл,
огнина вода;
що лихе іде,
на гору ся вб'є,
на кіл ся проб'є,
в ріці згорить.
Обійде та казочка
докола нашого двірочка
її сяде собі на воротях
в червоних чоботях
з огненним мечем —
що добрε — пускає,
що лихε — стинає.

Пробувала я вичитувати молитву перед сном.

Пробувала вичитувати, коли сонце сходить.
До вікон наставила замість квітів.
На двері виліпила замість себе, щоб горе не знайшло.
Не помогає.

Вірування

Часом приходить зневіра, часом приходить сум, і людина не знає, де себе діти. І коли вже зовсім важко, серце п'ють гадюки і люди не поможуть, коли вони надоїли — згадаєш стару віру.

Справді, проти гадюк любисток помагає. Натри серце любистком, полегшає трохи.

Або можна змінити ім'я, злі духи не знайдуть дороги до тебе.

Л коли вовків боїнся, і на тих знайдеться рада. На Різдво, хоч раз на рік, поклади ланцюг довкола столу і вовки не приженуться, обійдуть твій дім.

Як ланцюг не поможет, і життя тобі не буде між людьми, як навіть не докличешся лиса, щоб перебіг дорогу і тим щастя приніс, лишається тільки одне — найти білу гадюку.

Вона добра не тільки на біль зубів. Як дев'ять раз звариш і дев'ять раз юшки з'їш, можеш кинути людей, які надоїли, і йти в звірячий світ. Всі мови будеш знати, навіть трава до тебе заговорить.

Але цікава річ. Коли сядеш вночі сам над дзеркалом ріки і почуєш тоненькі травинні голоски — дайте нам рости!, коли птаха закричить над головою — жити, летіти!, і навіть місяць в ріці тихо скаже — тільки не згаснути мені, світити! — нараз зрозумієш, що кожне говорить і хоче те саме, що люди.

І ти покірно вернешся до своїх людей.

Квітка щастя

Прийшли до мене друзі і хотіли до щастя помогти.
Радили мені:

— Встань ранішком, коли заздрісні очі людей
ще сплять, і йди луку косити.

Подує вітер, то не лякайся, його боятись не треба.
Він не заздрить, а приспішить бажану хвилину.

Може, тобі роса ноги змочить, але це не сльози, які
віщують невдачу.

Це лякайся і коли заєць перебіжить дорогу, чи навіть
волк, або чорний кіт. В такий ранок всі коти світу
не страшні.

А дорога вже чекає тебе. Передчуває, з чим повернешся
додому.

Косити иочин на першій лузі недалеко річки. І хай
інче цікаве сонце над головою, хай кричать збентежені птахи.

Косити будеши довго, поки коса не дзенькине і не
розсплеться в траві. Не шукай каменя, нема його.
Позбирай траву у верету і в воду кинь. Вона вся
іде на дно, тільки одне зілля по воді понливе.

Мусини дістати його, це і є бажана квітка. Вона до
щастя помагає.

Вистачить потримати квітку в долоні, і тебе куля не
візьме. Не тільки те, віднині даш собі раду з кожним
замком. Може, і з кожним серцем людським.

Так радили мені друзі, але я досі лишилася з по-
рожніми руками. Треба було найперше навчити мене
косити.

Посуха

Часом мучить землю посуха.

Часом і людину гризе.

Ли їй не поможуть водяні канали, пропаде без весняних дощів і літньої зливи. А може, зробить так, як րадили собі давніше?

Коли боялися посухи, кидали в річку живе срібло. І помогало. До дня їм випав рясний дощ.

Не було срібла, то вистачило вичистити джерело потока. І дочекались. Випав їм рясний, чистий дощ. А як хотіли повені її зливи, кидали в річку хвостату відьму. Дочекалися і повені, і злив.

Як все просто. Живе срібло можна купити. Потік не тяжко вичистити. А відьми це ходять по білому світу, не шкода зіпхнути одну в ріку.

Все просто і все поможет.

Старі книги не брешуть. Все випав рясний, чистий дощ.

Старі книги не брешуть. Це не вони винні, що хвостата відьма і живе срібло слабі на посуху, що гризе людину.

Самосій

Ще малою я вислухала чудну казку.

Щороку, другий день по Василю, родиться піби десь у світі хлопець.

На вигляд людська дитина, а родиться в звірячій родині, будь-якій, ведмежій, заячій, лисичій.

Тільки мале народиться на світ, зараз кричить — давайте їсти!

Налякані звірячі батьки кидають тоді до голодного рота, що понаде — хліб, сніг, чатиння з ялини.

Чого найстісніша чудна дитина, не буде потім на землі цілий рік. Землю чекає неврожай, зима без снігу, висохлі ліси.

Я ножаліла, що такий великий талант дано звірині. До нього ще треба людської душі додати.

Не думала довго і вибралась до моєї знайомої чарівниці. Їх ще кілька живе по лісах.

— Не хочу вже бути людиною, причаруй мені життя вовчиці, — попросила я.

І першої місячної ночі я випила напій, що дала чарівниця, і виросла на мені сіра шерсть.

Яка я стала щаслива! Тепер, як сіра вовчиця, я буду родити кожний рік, другий день по Василю, хлопця.

І почне мій Самосій з голоду кричати, нагодую малого горем людським.

Старість

Я пізнала її, зараз як в двері зайшла. В неї втомлені очі, сиве волосся і голос трохи сумовитий.

Питала мене.

Я сковала глибоко в собі неспокій і чесно привіталаєсь до гості. Потім почастувала стару червоним вином. Може, в неї кров розігріє, і вона скаже відкрито, за чим прийшла. Хоч я додумувалась, бо все поглядала на мене якось значуще.

Стара випила вино, але наша розмова не клейлась. Я пробувала з усіх кінців, починала про літо, про доці, про ріки, які виливаються з берегів, згадала і найновіші успіхи космонавтів. А стара на все бурчала своє: до доців можна привикути, а чого їм нараз так закортіло летіти до зір? Все вихвалаля скромну старість і поглядала на мене якось значуще. В мене, на щастя, була несподіванка для таких непрошених гостей. Я завела стару в мою кімнату.

Там стоїть великий, чудний акварій. Замість рибок в ньому плавають перші усміхи моїх малих, падають у воді її скачутъ, як вони колись, і тихо, нечутно кличуть себе їх першими словами. Там плавають і перші усміхи її погляди нас великих, коли ми доперва мріяли про наших малих.

Стара не скривала свого подиву. Забула, за чим прийшла, і майже цілий день простояла в моїй кімнаті. Нараз замість старості почала вихвалаляти мої рибки. Щоб позбутися її, я всунула її по одній до кишені. Старій молодо розгоріліся очі, і вона без пропання, зовсім по-дитячому побігла зі сходів.

І з такою насолодою бавилася надворі з дітвою у бабки.

1000

1000
1000
1000
1000
1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

Навіть тяжко було розрізнати її між малими. Тільки по голосу я її пізнавала, він лишився в ней трохи сумовитий. Я ще довго чула його надворі.

Молода старість ловила дітей в обійми і кричала з привички — попався! Це він! Тепер він мій!

Страх

На письмовому столі стояла кольорова листівка. З неї дивилось синіми очима безкрає море. Листівку прислав давній друг, щоб нагадати про себе, і мати її чомусь собі залишила.

Малий ходив навколо стола з нерозуміючими очима. Його ще не покинула віра, що кожне море належить йому.

За якийсь час листівка зникла зі стола.

Матері легко було перенести втрату. Але скоро малий з'явився до неї і приніс з собою страх в очах. І конче хотів від неї почути, яка кара чекає будь-якого злодія.

Мати всеміхнулася її відповіла, як колись і її відповідали:

-- Не чув про чорта? Тому з ріжками кожний злодюжка відомий.

Того самого дня винав літній доц і на стежці коло хати з'явився гість. Незваний. Звичайний слімак з ріжками.

Згублена листівка зразу ж повернулась на письмовий стіл і малий, з патиком у руках, слідкував за гостем з ріжками. З патиком лягав і спати.

Так було кілька днів. Рогатий гість поволі обходив город, а малий вичікував, що буде далі.

Його чекання принесло новий доц. В один теплий вечір він попіс слімака далі в світ, малий з'їв зі смаком дві вечері і перший раз ліг спати без патика в руці.

Але з новим ранком іваново згубилась листівка моря зі стола. Згубився і страх з очей дитини.

Баранчик

Тяжкий, пузатий, крутогорий, стойть в моїй кімнаті з непорушною повагою до самого себе і до того загадкового, що скриває в кругленькому тілі. Як всі його брати баранчики, виліплені з глини.

Я давно вирішила, що в ньому щастя приховане. І ходила навколо нього задоволеним кроком власниці. Раз він мій, то і щастя мое.

Потім якось надокучило чекати. Коли в баранчику приховане щастя, то нехай він мені золота насыпле. А чарівної ночі, коли казки дозрібають, як квіти, я найшла відвагу.

-- Дай мені золотого щастя, баранчику, — попросила я.

Попросила, і зараз подякувала рукам, що виліпили його з послушної глини. Баранчик обтрусився раз, другий, а підлога коло мене вже засяяла.

Він все не мав досить, трусив золото з незрозумілою радістю, як би скидав з себе невимовний тягар. А в мені почали прояснюватися і рости всі мої відважні, нездійснені надії і мрії.

Баранчик трусив без кінця, морщився і худнув. Замість тупого, тяжкого звірятка стояло передо мною молоде, невинне ягня.

А баранячий тягар перейшов на мене. Вже тиснув, гнітив, постарілу голову схиляв до землі, де раніше було серце, билася золота брила, сіра безнадія і сум завалили мрії.

— Бери назад це золоте прокляття, — попросила я з останніх сил.

І, дякуючи рукам, що ліпили з послушної глини,

ягні сковтало золотий скарб і знов на мене дивився
з отупілим жалем баранчик.
З мене виав тягар і сумна безнадія, я знов молодо
відчула п'яніючу насолоду нездійсненої мрії.
А баранчика я линила сторожем моого майбутнього
іцастя.

Поїзди

Є різні поїзди, скорі і міжнародні — для них забава перехвати світ. Є пасажирські поїзди, новілыш, закурені, що звичайно везуть до обов'язків і до роботи. Поїзди різні, а люди в них однакові — галасливі її тихі, близькі собі її немилі. Є і вантажні поїзди, поважні і череваті, вони, як всі інші, возять не тільки зерно і залізо, а всяке барахло.

Із всіх поїздів треба спішити. Не встигнеш, доведеться чекати. Може, довго. А може, вже другого поїзду не буде і прочекаеш життя.

Є різні поїзди, можеш вибирати, можеш і пересідати з одного на другий, воля твоя. З поїзду лісбові на поїзд усніху і насолоди, поїзди везуть до всілякого цвястя.

Але і найм'якші вагони перших класів втомлюють, як ідеш ними ціле життя.

Правда, є ще один призабутій поїзд, лагідний і тихий. Поїзд терпеливості. З обдряпаними вагончиками і потрісканими вікнами, бо він одинокий з поїздів терпливо чекає ремонту. Минає час зовсім новолі, майже незамітно. А чомусь їздить напівпорожній.

А таким, як я, що всього хочуть, і не потрохи, а повну душу її повні руки, які не люблять пересадки, таким і поїзд терпеливості не поможет. Бояться, щоб не приспав їх на ціле життя.

Таким хіба пішки йти, вертатись по дорозі і забуте, і знов бігти. І падати часом від втоми і знову вставати.

Нескромним нема поїздів.

Пам'ятник

В одному місті я побачила пам'ятник ангелу миру. Високий стовп і на ньому золота статуя з золотими крилами.

Вже не пригадую, хто до цього додумався і чому пам'ятник побудували. Чи зі щирої любові до миру, чи зле сумління не дало спати.

Я ходила навколо пам'ятника і пильно дивилася в очі людей. Раз вони з ангелом в одному місті живуть, мусять той мир в очах носити.

Але вони носили в них те саме, що люди в інших містах — неспокій, радість, чекання, біль. Були й такі, що мали очі зовсім сліпі й порожні.

Не важко було зрозуміти, що мало звести пам'ятник ангелу миру на горі. Нехай би й мав золоті крила на кілька метрів. Треба його в собі побудувати.

Я зараз стала готуватися до будівлі. Як у кожному з нас, і в мені назбиралося багато каміння і навалених дерев.

Будувала рік, два, а потім перестала лічити.

Сьогодні пам'ятник готовий.

Трохи незвичний у мене вийшов. Нема грецьких стовпів, нема золота, нема жодної вежі. Це просто веселий будинок. В ньому незчисленні кімнатки і в кожній колиска для малої ангельської дитини.

Бикадоров

Я все думала, яка сильна це людина. Та ж саме ім'я яке — Бикадоров.

Він про себе думав те саме, що я про нього. І так часто писав і хвастався рідним на Дон. Ніби кілька років на чужині прожив, і вже в нього на селі дім кам'яний, і жінка, і певний заробіток.

Не знаю, чи рідин подивляли, а йому, несвім, не зовсім весело жилось. Занів Бикадоров. І п'яній лаяв дім кам'яний, і жінку, і певний заробіток.

Не любили його сусіди, вони привикли винищувати тишком.

Бикадорова я пізнала вже як зарозумілого п'яничку. В своїх світліших хвилинах він часто тубив зарозумілість і розповідав мені, мабуть, не було в нього більше кому. Згадував Дон, батькові коні — якби ви знали, як пахнув гній дома за стайнєю, ніде мені вже так не пахнув. Згадував величезні батькові сади — туди нас дітей мати посыдала, коли в неї не було часу, ми в тих садах ловили чортенят в міхи і носили додому.

Ногім померла Бикадорову жінка, донька прогосподарювала кам'яний домик, а старому лишилось тільки це ім'я звучне. Гроші перевелись, заробітку не стало, Бикадоров мусив навчитись лаяти Бога й світ без горілки.

Не любили старого сусіди, вони привикли жити тишком.

Тепер з Бикадорова вже зовсім старичок. Йому наїть роблять місце в крамниці. Не з новаги до старості, а тому, що такий зануцений став, брудний,

аж чорний. А руки трясуться в нього, як в малої дитини.

Раз я знов приїхала в знашомі місця і стояла за старим в черзі на молоко. Він не пізнав мене. Певно, і рідний Дон не пізнав би вже, ні коні батькові.

Малі довго переживали нашу зустріч.

-- Як він може їсти, коли в нього руки трясуться? — цікавився старший.

Повірив, що може, бо ж ходить старий, живий.

Мала цікавилася тим, чого він немітний по світі ходить, з чорними вухами.

Повірила, що байдуже, коли в нього нікого нема і ніхто вже не любить.

А потім ехотіла ще одне від мене дізнатись.

— Хто за ним раз буде сумувати, як ніхто не любить?

І повірила, що це, напевне, будуть донські коні і чорти в мішках з батькових садів.

Бунт

Цього року співали птахи як кожної весни. І потім, як все літом, загубили спів. Де їм до пісень, коли треба про гніздо дбати.

Раз серед італьянської мовчанки дійшло до бунту. Вибухнув без маніфестів, без зброї. Обійшовся без краплинин крові, але скільки крику було, скільки збентежилося сусідів!

Дату того вечора ніхто не додумався записати. Але всі нам'ятають, що цілий день світило сонце і втомлений вечір готовувався до сну її до спокою.

Нараз почалось.

Голоси. Крик. Сварка.

І зовсім недалеко, коло річки.

Я не знала, хто кого б'є, кому помагати, але взяла наливу в руки й побігла на поле бою.

Виявилося, що жодного нема.

Тільки верба стояла, стара, дупласта. Але це не вона кричала. На вербі сидів дятел, в червоній шапочці, настовбурчений зі злості.

— Вилізайте, кажу! — викрикував на цілий світ, — час вам літати.

А з верби поспівались на батька ображені вигуки молодих.

— Як нам літати? Та ж пір'я не вистачить! Крила не донесуть!

Батько мучився, лаяв невдячників, молоді верещали. А сусіди на деревах підняли свої голоси і теж почали сперечатись. Одні засуджували впертих дітей, інші подивлялися — подумайте тільки, не послухали батьків, бач, які маленькі, і не скорились!

Мого голосу ніхто не дочув, я пішла собі.

Так було і в наступні вечори. Батько в розпуці сгрався додати молодим крилам відваги, а діти бунтувались.

В перший тихий вечір я вдячно згадала пташине пір'я. Наросло таки.

За якийсь час я йшла дорогою навколо річки і стріла одного з бунтівників. Він гордо і щасливо підняв довгим дзьобом черв'яка з трави і не дуже звертив увагу на прохожих.

Я привіталась перша і нагадала молодому недавній бунт із-за крил.

Він подивився підзорливо, навіть насмішкувато, і не повірив.

Похорон

Сталося це в спокійний літній день, коли тепле сонце не допускає смутку до людини. Нараз почав за річкою співати ліс. І нікого це не здивувало, в такий щасливий день може і ліс співати.

-- Як гарно, — тішилась мала, яка не вміє прожити день без музики чи танців.

Коли донісся до нас тягучий плач оркестру, я зрозуміла, що радості в співучому лісі мало. Просто везуть невідому нам бабусю чи діда на запущений цвинтар коло близької церковки.

Похорон вийшов з ліса на польову дорогу, а мала, навіть коли зрозуміла, що мертвого везуть, не перестала тішитись:

— Який чудовий похорон, мамо, як я заздрю їм. Зараз пішла б з ними.

Аж за хвилину, коли очима провела музику далеко нолем, обернулася до мене, і хоч досі боялась думати про смерть і біль, нараз хотіла себе запевнити:

— Правда, і мені будуть грати, як колись лісом повезуть?

Я обіцяла, що цілу дорогу її буде музика грати найвеселіші пісні.

На тому не скінчилося. Дев'ятилітньому небу в її очах ще не вдалося остаточно прогнати сумнів. Вона ще раз звернулася до мене:

— Але як я почую, чи мені грають? Ти мені хоч трошки труну відчиниш?

Я обіцяла зовсім відкрити труну, щоб вона почула, як музика грає, а до малої вернувся спокійний літній день з їого сонцем.

•Тихо

Нарешті прилетів до мене вітер в гості, і я попросила його, щоб павчив мене свого ремесла. Бо мій давній друг має зморшки в очах, я йому всі до одної розвію.

Найлегша робота була зі зморшкою, в якій стара батьківська хата схovalася. Вона ціла загрузла в землю як старе дерево корінням, її вже майже не було видно в згадках. Я тільки дмухнула, повіяла на хату, і вона новою виросла в очах і молодо задивилась у полонину.

В другій зморшці пустували три худі козенята. Чомусь вони кудись забігли, заблукали, загубились малому. Я дмухнула, повіяла вітром, і замість трьох загублених прибігло до нього стадо козенят.

А що мені з рибкою робити? Це була в моого друга інерша. Так важко її було дістати з-під каміння річки і так весело кидалася в кишенні штанцят. Їй чомусь не сподобалось в кишенні і скоро стала від втоми зовсім інерхома. Я подула вітром, а з кишенях хлопчини вже закишило рибою, яка не втомлялась.

Найгlibша зморшка — це була інерша зустріч з пеклом. Хлопчина вертався самітній з полонини і нараз перед ним вистромув роги з каміння чорт. Малий пустився навтікача, ледве торкаючись п'ятами інекельної землі.

Правда, дома мати заспокоїла малого. Взяла за руку й повела назад, де з купи каміння стирчали роги закиненої голови барана. І мати запевнила хлопчину, що пекла боятись не треба. Вона ж йому підготувала дорогу прямо в небо. А коли він і неба побоявся, обіцяла йому жити з ним на землі без неба навіки.

Чомусь вона забула обіцянку. Чомусь постаріла і вмерла, як усі. В очах друга сумує лиховісна зморшка, я це лихо розвію.

Повіяла, і ціла полонина заросла чортячими рогами. Повіяла ще раз, і другий, але тільки задула хату назад у землю, козенята малому розбіглися, і риба в кищці затухла.

Я побачила, що пекла вітром не здолаю.

Може, краще побажати другові з постом, щоб молоде лиxo вернулося? Може, він за пекло з баранячим рогом виміняв би долю, що має тепер?

Хвилина

Досі не знаю, хто кого зустрів, чи я її, чи вона мене.
Був літній день без людей, тільки комахи галасували
її спінили кудись, як люди. Сонце пекло і навколо
мене нечокірно щелестіло скошено жито. І всі турботи
мої пібі теж лягли колосками мені лід ноги.

На межі понад лісом привітали мене наймиліші квіти.
Мабуть, домовились зарані. Сині волошки, ромен.
Солодко пахнула материнка. Я згадала по довгому
часі дівочі пісні її дитинство.

П'яна згадками і цедрим дурманом квітів, я сіла на
межу і нараз відчула, що я вже не сама. Оглянулась,
і справді. На білій ромашці всеміхалась до мене щас-
лива хвилина.

Зовсім маленька. Вона хотіла знову так легко її не-
чутно покинути мене.

Я взяла її в долоні і тихим шепотом переконувала,
що раз може винятково не снішити. Хвилина не
хотіла, пручалась в долонях, як метелик. Я замкнула
долоні, і тоді вона присмирила її стихла.

Якийсь час ми сиділи разом на межі. Але щаслива
хвилина скоро почала морщицись і таяти в долонях.
Прийшлося розкрити їх, подивитись. Як вона помар-
ніла! Я майже не пізнала її. І квіти нараз вже не
так пахнули мені, і колоски жита піднялися, як
згублені турботи.

Я пішком положила долоні на землю, і хвилина
зологим жучком полетіла в траву. Добре, що я вчасно
відпустила її, а то могла б її вже не зустріти.

Петруги

Осінь тепла ї лагідна, ліси п'єдро сиплють золотом в ріку, а небо ще сині додає. В прозорій, синьо-золотій воді женуся річкою проти течії, а зі мною всі брати мої петруги.

Бачимо ліси осінні й небо спокійне, і здається, нам більше нічого не треба. Тільки доплисти, донести себе вгору, куди жене нас стара, успадкована сила.

Там чекає нас найкраще, що можна бажати собі — сновиння мрії. І ми деремось через гостре каміння і часом закривавлені не бачимо лісів, не бачимо її неба синього, тільки відчуваємо його навколо себе в просторі.

І не жаль нам обідрианих сріблистих боків, нічого нам не жаль по дорозі, хочемо живими вгору доплисти, доскочити, долетіти.

Параз чорна тінь лягла на воду і затуманила мою радість і поспіх. Старий ведмідь у воді коло берега стоїть і лапу піднімає. Хто знає, чи він добрий, чи злій, але напевно він голодний.

Мати так голос, закричала б на братів — вважайте на ведмежу лапу над нами! Вони всі, засліплені, петриеливі, спішать через каміння вгору і не бачать нічого, крім наближення цілі.

Думають тільки про одне, про чарівні води, де наші петружкі ліди ї прадіди щастя шукали, де, може, і нам його вдастеться знайти.

А мені чорна тінь не дає спокою, не дає мені плисти зайве питання — чому для ведмедів пструже м'ясо солодке?

Контакти

Часто дивлюся в очі звірят і нав'язую контакти. Вистачить дивитися малу хвилину, і повертається до мене старий, загублений світ. Знов чую в собі помахи крил, тупіт іскованих копит і тихі, стрілчасті скоки лугових коників. І згадки мене тоді повертають назад на тисячі років.

Пригадую, заходило сонце, а мої маленькі пташині очі перший раз зачудовано вдивились у це велике, червоне коло. Я пустилася на крилах за його ласкою і теплом. Мені ще тепер повертається страх з глибини і не можу позбутися суму за сонцем, яке зникло.

Колись я бігла лісом, а за мною гналися хижі зуби, набуть, сарнечча смерть. Досі чую шалений страх і жаль, з яким віддала німу душу лісовій тиші.

Між мурашками я поспішала, метушилася, як всі, ціле життя буравила скелі, носила тягарі і дбала тільки про других. Скільки разів в мені вже обізвалась кривда, що сізіфову роботу нагородять тільки комірчиною без вікон.

Як кінь, я истерпільно била копитами в землю і рисю гналася за своєю лошачою любов'ю в дубовий гай. Може, стоять іще дуб, на якому я терла гарячу спіtnілу інию.

Були і спокійні дні золотої левиці. Я покірно клала голову на лапи друга її мурликала щось задоволене її тихе. Відтоді я не знайшла вже в собі стільки сил і спокою.

В очах звірят вичитую все нові згадки. Якби не було сумного порожнього місця, може, переконала б себе, що нічого не загубила за тисячі років. Але це ма-

леньке, порожнє місце не дає мені забути про загублену скромність. Я навіть просила звірят, щоб вони мене новою навчили її. А вони зі скромності не схотіли.

Сон

Мені часто мало яблук і птахів, земля здається нежива, окрадена, без скарбів. Тоді охоче вірю нереконспективним снам.

Приємнівся мені старий, запущений сад. Тінистий і сумний, як дідуган, що пильнував його. А в того очі говорили, що прожив вік без радості. Жаль мені стало старого. Руки в нього велики, чорні від глини, і сам він був покручений, як дерево, незграбний, як би не могла вирватись з нього вся притаєна сила.

Показував мені свій сад. Довго ми ходили між деревами зеленим мерехтінням. Я помогала старому птахів прикладувати, але, на диво, прилітали тільки чорні. Раз я знайшла в найвіддаленішому й найбільш запущеному кутку саду маленьку могилку.

— Тут я скоронив свого бога, — сказав мені старий. — Але він ще живий, дихає. Бачиш, яка земля вогка й тепла.

А земля справді виглядала, як на свіжій могилі. Я подумала, що в ній, може, не Бог лежить, а радість, якої старий не дочекався. І обережно, по горстках, почала я відгортати землю. В ній лежала маленька синя пташка. Вона хвильину дивилася на мене і потім полетіла в сад. І всі птахи скинули чорне пір'я й одягнулись кольорово.

Але що з порожньою могилкою зробити? Я боялась, що буде лаяти старий, він до могили припинк. Тому сама лягла до неї. Зовсім не страшно було, земля на мені лежала легка, дихала її радувалась, як друг. І корінці трав бігли весело за сонцем, як і я колись бігла.

І за рік чи за день я почула голос дідугана.

— Тут моя радість в могилі лежить, — говорив він. — Я знаю, що жива. Земля це вогка ії тепла.

Я прокинулась і до болю жаль мені стало, що тільки в спі легкі бути радістю другим.

Потім

Бувають вже хвилини, коли світ ніби меншає їй порожніє. І я тоді примушена думати, що буде потім. Раз для мене світ стає зовсім замалим. Куди я дам тоді свої добрі й злі думки? Де я потім свою силу подішу? Я хоч для неї і для своїх думок повинна нове місце знайти.

Злим думкам я знаїшла його дуже легко. Вони все в мене були гордовиті, то я їх кину між білі ромашки коло доріг. Може, на них, запорошених і присмирнілих, знов зглянеться усміхнене сонце?

Добрі думки я винесу у верхів'я дерев. Там для них нема небезпеки. Хіба перенесута їх вітер з птахами, і вони знов літатимуть без крил.

Знайти місце для моєї сили виявилося найважчим. Здавалось, що вона пікому більше ненotrібна. Аж раз донеслось мені, що в Африці, там, де буш переходить в джунглі, лежить озеро в гірській долині. На диво закляте, хоч в ньому вода чистіша від сльози. У воді озера знайшли собі скованку злі демони гір. Пильнують рибалок і відважного, який всеюм полонить їм воду, не пустять вже ніколи до берега назад. І всі рибалки з семи сіл, що навколо озера живуть, стараються не розгнівати демонів гір. Вони примушенні від народження до смерті гребти закляту воду руками.

До такої праці моя сила придатна. Я зраділа, що потім, як мене не буде, вона у світі не пропаде. Віддам її в руки полохливих рибалок, які ними гребуть чисту воду.

Кімната

Вставати мушу разом з сонцем, бо тоді і моя кімната оживле. Замість письмового стола хвилює під промінням сонячного ішениці. Коло поля криниця стойть. Дерев'яна, зі скрипучим журавлем, як на селі. За вікном шумить гай, а часом море. Десять по кутках кімнати ще гримить війна, але я не сама. Не боюся. Зі стіни, з пожовклої знимки вітають мене з ранком моїй найближчі.

Дід Павло косує очима на мої книжки. Не любить їх, ніяк не може привикнути до них. Але він зі мною мало буває. Тільки встане сонце, йде з ним на цілий день ішеницю косити. Часом боюся за діда, як забариться. Чей на моєму золотому полі не знайде його знову голодна смерть?

Дядько Іван усміхається до мене молодими дідовими очима. Кажуть про нього, що був учитель. Не вірю, в нього очі мандрівника. А може, моряка. Його місце на знимці цілими днями порожнє, а ввечері кімната пахне морем. Часом боюся за дядька, щоб не пропав десь знову без вістки.

Батько дивиться на мене з сумом. Певно, і усміхався колись. Якби мені хоч ті усмішки залишились. Часом дивлюся в призабуті кутки, шукаю, але замість батькового усміху шкірить на мене зуби концлагер.

Батька я зі знимки піде непускаю. Боюся заново лишитись без батька. Кажуть, що був співака добрий, то я йому пісню починаю, а він собі потім в куточку знимки співає, щоб не чути війни.

В лагідних очах баби Оксани море любові. До всіх. Вони розуміють і діда з дядьком, і батька, і мене.

Тільки я піяк не зрозумію, чому під таким тягарем любові не зломилася вітка, коли вішали бабу.
Я пересадила ієвинне дерево коло своїх дверей. Як воно шумить, коли ворог близько!
Часом прошу бабуню, щоб сіла до казок замість мене.
Їй легше писати, бо в неї казок повні очі. Я тимчасом підспівую з батьком, виглядаю дядька з мандрівки і набираю дідові воду з криниці. Він скоро повернеться з поля додому.

Громовиця

В мене подруга Самога.

Ми добре розуміємо себе. Тільки почую її трембіту, зараз збираюсь до неї в ліс. Подруга не любить міста. Останній раз завітала до нього, коли ще їздили фіакри, трамвай в чомусь бояться.

Вона не любить і говорити. Як конче треба її дорозумітись, то на трембіті співає.

Чекає мене завжди на краю ліса. Замість привітання погладить по душі, моїчки бере за руку і веде в свій тихий дім.

Вона моя подруга, але я заздрю її цього дому. В ньому гнідий грибковий дашок і в кожній стіні двері, що дятлі видовбали для гостей. Під вікнами ростуть куці ліщини і павколо них дивляться з трави червоні ягоди.

Це, певно, слізози подруги, вона часто сумує за людьми. Сльози в неї інші від людських — солодкі. Раз я підстерегла в ліщині мавчиних дітей. Червоні, заплакані личка в них були повні насолоди.

В домі Самоти замість стола камінь. Він набрав в себе стільки сонця за своє довге життя, що все нід руками тенілій. І коло стола дерев'яна лавка, бурею звалена смерека.

Подруга дорожить нею, не кожного садовить на громовицю. В одній циррі хвилині розповіла мені, чому. Знайшла звалену смереку і взяла додому. Топити нею побоялася. Грім ласує три рази бити, можна збавитися хати. Але звалена смерека придалась по-друзі на трембіту. Вийшла голосна.

Я подумала, що в такому разі жодна смерека не боїться бурі і кожній мусить снитися грім.

І так часто я ходила в ліс до Самоти, так часто сідала на громовицю, що і мені почав у снах мрехтіти грім.

Криниця

Вчора я вибралась до криниці, з якої можна набирати замість води позгублювані людські спомини. Хотіла врятувати свої від забуття.

Тільки не знала я, яким спомином почати.

На щастя, над криницею сидить на гілці птах Фенікс і він порадив мені:

— Набирай свої перші кроки і свої перші сни.

Я послухала, і спомини придалися. Так важко вибирати нові дороги, перші кроки тепер поведуть мене. А першому снові, в якому я хотіла бути сіткою рибалки, я наказала, щоб напово приснився вночі.

На раду птаха я набрала з криниці квітку, в якої ще дитиною питала щастя. Хоч вона тоді збрехала мені, я не лишу її в забутті.

І мала ластівка виринула в спомині. Вона колись сполохано літала під куполом церкви, а мені дивним здавалось тоді, що з легким серцем рветесь з сусідства Бога до сонця.

Потім я і без Фенікса дала собі раду і набрала з криниці очі моїх малих. Дівочі — безтурботні, з них дивиться голубе небо, червоні ягоди і заразливий усміх. А в очах сина гойдаються в сонці верхів'я дерев.

Треба було врятувати від забуття кожний соняшний промінь, що колись привітав мене.

Я набирала промені, а з ними виплила з криниці і лісова дорога, де я любила ходити. І смирна трава, якою заросла.

Найтеплішого променя зловився один забутий день. Тоді я стрінула на лісовій дорозі свою Смерть з заплачаними очима. Я ложалілась їй, що замало лю-

Била, і вона на диво охоче продовжила мені життя
для любові. Тільки нагримала на мене, щоб не
дармувала.

Я не дармувала. Вміла любити.

Може, і ту любов врятувати від забуття? А як не
дастися? Що, як затяжка? Може мене до себе в за-
буття стягнути.

Фенікс проспівав мені — не бійся.

Я набрала любов в долоні і вона, помолоділа, сіла
до Фенікса на вітку і заспівала з ним.

В гості

Колись прочитала вірш. Молодий вірш молодого поета.

Він кликав мене до себе в гості. З порожніми руками, без подарунків. Тільки серце просив не забути і зачести в його скромний дім.

Це добре. В мене і так нема що іншого дарувати. Взяла серце і пішла.

Дорога показалася не простою. Скільки часу, скільки довгих років я згубила на бульварі Довга зелена лука.

І ніде жодних дорожоказів, тільки старий вітер мені помогав.

Все треба було йти з відкритими очима.

Несходженій мох сарнякої дороги показався веселіший від бульварної трави. Я оминала мертві дерева, де хтось тихо плакав і сумував, і здалеку обходила закам'янілих оленів.

Треба було вислухати всі поради лісових птахів, і тільки за останніми лісовими криницями чекав скромний дім поета.

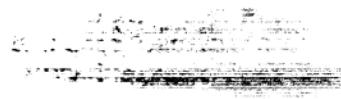
Він був порожній. Бог зна, за яким новим домом помандрував хазяїн, не дочекавшись гостя.

В зеленому домі чекаю тепер я сама. Чекаю своїх гостей і кожний буде милий. Щоб скоро дійшли і не втомила їх дорога, дам ще кілька порад.

Бульваром можна пробігти, шкода років, завертайте на мою доріжку. Не шукайте заячу її лисичу. Не вірте ведмежій і вовчій. Сарняча вас добре заведе.

І дорогою позбирайте кожне пташине пір'я, що найдеться, може, нам на крила придасться.

А я тимчасом догляну воду в моїх криницях.

Зміст

- Зброя, 5
- Учитель, 6
- Іташиний словник, 8
- Очі, 9
- Коні, 10
- Комета, 11
- Буря, 12
- Ковчег, 13
- Африка, 14
- Підкови, 15

- Черешнева кістка, 17
- Білий голуб, 18
- Німа любов, 19
- Кінець світу, 20
- Зелена лисичка, 21
- Лінкета, 22
- Дунай, 23
- Кара, 24
- Провіна, 25

- Бог, 27
- Юрій, 29
- Всселка, 31
- Чому?, 32
- Молитва, 34
- Вірування, 36
- Квітка щастя, 37
- Посуха, 38
- Самосій, 39

Старість, 40
Страх, 42
Баранчик, 43
Поїзди, 45
Пам'ятник, 46
Бикадоров, 47
Бунт, 49
Похорон, 51
Лихо, 52

Хвилина, 54
Пструги, 55
Контакти, 56
Сон, 58
Потім, 60
Кімната, 61
Громовиця, 63
Криниця, 65
В гості, 67

Людмила Зілінська

З ПТАШИНОГО СЛОВНИКА

Видало Словачське педагогічне видавництво
в Братиславі

пілділ української літератури
в Пряшеві

як свою 180 публікацію

Відповідальний редактор Лариса Мольнар
Художньо-технічний редактор Іван Фіркаль

13/3 — Ухвалено постановою СЦКК № 1268/I-1965 — Видання
перше — Тираж 970 — Здано на виробництво в травні 1967 року
— Видруковано в лютому 1968 року — Папір 5154-01, 80 —
Друкували Східнословачькі друкарні, и. п. Кошиці, завод Пря-
шів — Шрифт гармонд Колектив — Z-16*81071

Стор. 72 — АА 2,000 — ВА 2,261

67-362-68	Кчс 5,50 о.
-----------	-------------

601/22 855

Ludmila Zilinská

Z V T Á Č I E H O S L O V N Í K A

Vydalo Slovenské pedagogické nakladateľstvo
v Bratislave

odbor ukrajinskej literatúry
v Prešove

a k o s v o j u 1 8 0. p u b l i k á c i u

Zodpovedná redaktorka Larysa Molniárová
Výtvarno-technický redaktor Ivan Firkal

13/3 — Schválené výmerom SÚKK č. 1268/I-1965 — Prvé vydanie
— Náklad 970 — Rukopis zadaný v máji 1967 — Vytláčené vo
februári 1968 — Papier 5154-01, 80 g — Tlačili Východoslovenské
tlačiarne, n. p., Košice, závod Prešov — Typ písma гармoнд Ko-
lektív — Z-16*81071

Strán 72 — AH 2,000 — VII 2,261

67-362-68 Kčs 5,50 v.

письменників на чеську мову. Досі вийшло п'ятнадцять окремих книг у її перекладі. Між ними — «Маруся» Марка Вовчка, збірка оповідань М. Коцюбинського, «Коли ще звірі говорили» І. Франка, «Чотири шаблі» й «Майстер корабля» Ю. Яновського, «Людина і зброя» О. Гончара, «Дикий мед» і дві збірки оповідань Л. Первомайського, твори І. Нечуя-Лепицького, Ю. Смодича, Н. Рибака, Є. Гуцала, українські народні казки. 1965 року вийшла перша збірка оригінальних творів Л. Зілинської — дитячі казки, написані чеською мовою — «Як чортів на світі не стадо».

«З пташиного словника» — перша книжечка творів Л. Зілинської українською мовою. У ній авторка хотіла розповісти про співжиття людини з природою, а також про її страх за людське щастя, над яким, здається їй, написують тіні зла й ненависті.

В коротких оповіданнях Л. Зілинської значною мірою використано фольклорні, казкові й легендарні мотиви. За словами самої авторки, «ци стародавня мудрість органічно вплетена в чутку свідомість сучасної людини». Вона «...не задоволяється простим відтворенням прочитаного, почутого й поміченого, вона перстоплює їх у горнилі своїх ууві, створюючи третій світ, посередній між людиною й явищами, які оточують її, світ, у якому людина вміє розгадувати мову птахів і вчиться напово повергти собі безпосередність життя». Втім, кожен літературний твір кожен читач сприймає по-своєму. Наводимо тут слова Л. Зілинської не з тим, щоб задовільнити цікавість читача, а з тим, щоб збудити її.

